باس شۇجيدىڭ ىزىمەن. ىشكى موڭعۇل تاراۋى

كوركەم جايلاۋ مەكەنىم

☐ شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ تىلشىلەرى يۋي چاڭحۋڭ، جاڭ لينا، ۋي جيڭيۋي

تاڭ سارىدە العاشقى كۇن ساۋلەسى ىشكى موڭعۇل اۆتونوميالى رايونىنىڭ ەڭ شىعىسىنداعى ۇلكەن حىنگان تاۋىنا تۇسكەندە، ەڭ باتىسىنداعى ەزەنا توراڭعى ورمانى ۇيقىدا جاتادى. شەكارا سىزىعى 4200 نەشە كيلومەترگە سوزىلعان ىشكى موڭعۇل اۆتونوميالى رايونى قايقايا شاپقان تۇلپارداي وتانىمىزدىڭ سولتۇستىك شەكاراسىن كۇزەتۋدە.

وسىناۋ كوركتى دە كەڭ - بايتاق القاپتى باس شۇجي شي جينپيڭ باستان - اياق تەرەڭ سۇيىسپەنشىلىكپەن كوكەيىندە ساقتاپ كەلدى. پارتيا 18 - قۇرىلتايىنان بەرى باس شۇجي ىلگەرىندى - كەيىندى 2 رەت ىشكى موڭعۇلعا ىشكەرىلەي بارىپ قىزمەت تەكسەرىپ، تەكسەرۋ - زەرتتەۋ جۇرگىزىپ، ٴۇرتىس 5 جىل بويى مەملەكەتتىك حالىق قۇرىلتايى ىشكى موڭعۇل ۋاكىلدەر ۇيىرمەسىنىڭ باياندامانى قاراۋىنا قاتىناسىپ، ىشكى موڭعۇلدىڭ داموۋىنا جوبا كەسكىندەپ، جول ايقىندادى. ىشكى موڭعۇلداعى ٴار ۇلت كادر - بۇقاراسى باس شۇجيدىڭ تاپسىرماسىن تياناقتاندىرىپ، ٴورىس اشا العا ىلگەرىلەپ، قايراتتانا ٴىس تىندىرىپ، ىستەردى كۇننەن - كۇنگە كوركەيتتى.

اناردىڭ دانىندەي تىعىز ۇيىستى

2014 - جىلى قاقاعان قىس كەزىندە، باس شۇجي شي جينپيڭ قاقاعان ايازعا قاراماستان شيلينحوتتاعى مالشىلاردىڭ اراسىنا كەلىپ، كوپشىلىكپەن بىرگە بايگە كورىپ، ولەڭ تىڭداپ، ٴان - ٴبي تاماشالادى. ٴداستۇرلى "بەس تۇلىك، باقىت تىلەۋ" سالتىندا ول اتىسىز ساۋساعىن شيكى سۇتكە 3 رەت مالىپ شەرتىپ، كەلەر جىلى اۋا رايىنىڭ جاقسى بولۋىن، بەس تۇلىك مالدىڭ مىڭعىرا ٴتۇسۋىن، حالىقتىڭ باقىتتى دا امان - ەسەن بولۋىن تىلەدى. مالشى بايسحۇلۇڭ سول ٴبىر كورىنىستى ەسكە العان سايىن ايرىقشا مەيىرىمدى سەزىنەدى: "باس شۇجي ٴبىز ٴار ۇلت بۇقاراسىمەن جۇرەكتەس".

ۋاقىت جىلجىعانىمەن، سۇيىسپەنشىلىك وزگەرمەدى.

5 جىلدان كەيىن باس شۇجي شي جينپيڭ تاعى دا ىشكى موڭعۇلعا بارىپ قىزمەت تەكسەردى. 2019 - جىلى 7 - ايدىڭ 15 - كۇنى ۇلانحاد قالاسى سۇڭشان رايونى شيڭ - ان ٴمالىسىنىڭ لينحۋاڭ جيايۋان الەۋمەتتىك اۋماعىندا باس شۇجي شي جينپيڭ از ۇلتتاردىڭ كيىم - كەشەك، كەرەك - جاراق كورمەسىن كورىپ، الەۋمەتتىك اۋماق تۇرعىندارى ورىنداعان ۇلتتىق ٴان - ٴبيدى تاماشالادى. بۇل الەۋمەتتىك اۋماقتا 10 مىڭنان استام تۇرعىن بار، مۇنىڭ ىشىندە موڭعۇل، مانجۋ، حۋيزۋ سياقتى 12 از ۇلت تۇرعىندارى 4000 ادامعا جەتەدى.

"باس شۇجي الەۋمەتتىك اۋماق نەگىزگى ساتى پارتيا قۇرىلىسى، ۇلتتاردىڭ ىنتىماعى، توعىسۋ سياقتى احۋالدارعا ەرەكشە كوڭىل ٴبولىپ، الەۋمەتتىك اۋماقتىڭ ٴار ۇلت بۇقاراسىنىڭ ورتاق شاڭىراعى، ۇلتتار ىنتىماعىنىڭ بەرەكەلى شاڭىراعى ەكەندىگىن باسا دارىپتەدى". باس شۇجي شي جينپيڭنىڭ تاپسىرماسى لينحۋاڭ جيايۋان الەۋمەتتىك اۋماعى پارتكومىنىڭ شۇجيى ۋ شياۋحۋانىڭ ٴار ۇلت بۇقاراسى ٴبىر - بىرىنە قارايلاساتىن الەۋمەتتىك اۋماق ۇلكەن شاڭىراعىن تۇلعالاۋ سەنىمى مەن بەكىمىن اناعۇرلىم بەكەمدەي ٴتۇستى.

ىشكى موڭعۇلدىڭ ٴىس جۇرىندىك داۋ شارت - جاعدايى مەن تاريحي داۋ تامىرىن تياناق ەتىپ، ىشكەرىلەي تەكسەرۋ - زەرتتەۋ جۇرگىزۋ، وي جۇگىرتۋ ارقىلى باس شۇجي شي جينپيڭ ىشكى موڭعۇلعا ايقىن ستراتەگيالىق نۇسقاۋ كورسەتتى:

—— "ىشكى موڭعۇل جونىنەن العاندا قوعامنىڭ جاراسىمدىلىعىن، ورنىقتىلىعىن قورعاۋ ٴۇشىن، ٴسوز جوق، ۇلتتار ىنتىماعىنىڭ كەلەلى جاعدايىن بەكەمدەۋ جانە داميتۋ كەرەك"؛

—— "جۇڭحۋا ۇلتى ورتاق تۇلعا تانىمىن بەكەمدەۋ سىندى نەگىزگى جەلىنى مىقتى يگەرۋ كەرەك"؛

—— "ۇلتتاردىڭ جۇڭحۋا ۇلتى ۇلى شاڭىراعىندا اناردىڭ دانىندەي تىعىز ۇيىسىپ، ۇلى وتاندى بىرگە كوركەيتىپ، تاماشا تۇرمىستى بىرگە جاراتۋىن جەبەۋ كەرەك"؛

كوڭىلگە ٴتۇيىپ، كوكەيدەن شىعارماعان ىستەن، ٴسوزسىز، ناتيجە شىعادى. سوڭعى جىلدارى ىشكى موڭعۇل ۇلتتىق وڭىرلىك اۆتونوميا تۇزىمىنە تاباندى بولىپ جانە ونى كەمەلدەندىرىپ، ۇلت ىستەرىن زاڭ بويىنشا باسقاردى. 2021 - جىلى 5 - ايدا ىشكى موڭعۇل ۇلتتار ىنتىماعىندا، العاباسارلىعىندا وزاتتاردان بولۋ، داميتۋ جوباسىن جاساپ اتقارىپ، العاش رەت «ىشكى موڭعۇل اۆتونوميالى رايونىنىڭ ۇلتتار ىنتىماعىن، العاباسارلىعىن جەبەۋ ەرەجەسىن» شىعاردى. بۇكىل رايوندا مەملەكەتتە ٴبىر تۇتاس قۇراستىرىلعان وقۋلىقتاردىڭ "جالپىلاستىرۋعا تيىستىلەرىن جالپىلاستىرۋ" جۇزەگە اسىرىلىپ، ۇلتتىق بالاباقشالار بۇكىلدەي مەملەكەتتە ٴبىر تۇتاس قولدانىلاتىن تىلمەن تاربيەلەۋ، وقىتۋ جۇرگىزىپ، جۇڭحۋا ۇلتى ورتاق رۋحاني مەكەن قۇرىلىسىن پارمەندى ىلگەرىلەتتى.

"ىشكى موڭعۇل ۇلتتار ىنتىماعىنىڭ، العاباسارلىعىنىڭ الدىڭعى لەگىندە كەلەدى". ساحارادا "قىزىل ادەبيەت - كوركەمونەر جەڭىل اتتى اسكەرلەرى" بولعان سۇنيت وڭ حوشۋنى ۇلانمۇجۇر اترەتىنىڭ باستىعى زانا وسى جەردەگى ۇلتتاردىڭ ارالاسۋ، ىشتەسۋ، توعىسۋ حيكايالارىنىڭ تاراتۋشىسى جانە كۋاگەرى، ول ماقتانىشپەن جاسىرا الماي بىلاي دەدى: "باس شۇجي نۇسقاعان جولمەن جۇرسەك، ۇلتتار ىنتىماعىنىڭ گۇلى بارعان سايىن قۇلپىرا تۇسەدى".

ەكولوگيالىق ورتانى كوزدىڭ قاراشىعىن قورعاعانداي قورعادى

"كوركەم جايلاۋ مەكەنىم، كوكورايدا گۇلدەر قۇلپىرعان"... ىشكى موڭعۇلدىڭ ەكولوگيالىق احۋالىنىڭ قالاي بولۋى بۇكىل رايونداعى ٴار ۇلت بۇقاراسىنىڭ ٴومىر ٴسۇرۋى مەن داموۋىنا قاتىستى بولىپ قالماستان، ونان دا ماڭىزدىسى، سولتۇستىك جۇڭگونىڭ، شىعىس سولتۇستىكتىڭ، باتىس سولتۇستىكتىڭ، ٴتىپتى بۇكىل ەلدىڭ ەكولوگيالىق حاۋىپسىزدىگىنە سايادى. بۇل باس شۇجي شي جينپيڭ باستان - اياق كوكەيىندە ساقتاعان ٴىرى ٴىس.

ۇلانحاد قالاسى حارچين حوشۋنى ما - انشان ورمان الاڭىنىڭ ورىنباسار باستىعى چاي شۋليڭ 2019 - جىلى سول ٴبىر شىلىڭگىر جازدىڭ تۇستەن كەيىنگى ۋاقىتىن ۇنەمى ەسكە الادى.

"باس شۇجي شىجعان كۇنگە قاراماستان ورمانىنىڭ ٴوسۋ احۋالىن كوردى، تاعى ٴبىز ورمانشىلاردىڭ قىزمەت، تۇرمىس احۋالىن ۇعىستى". چاي شۋليڭ بىلاي دەدى: باس شۇجي وسى جاسىل القاپتى ويداعداي قورعاۋدى تاپسىردى، وسى 3 جىلدا ٴبىز ورمان وتىرعىزىلعان جالپى جەر اۋدانىن 6500 مۋدان اسىردىق.

ىشكى موڭعۇل ەلىمىزدىڭ سولتۇستىگىندەگى جەر اۋدانى ەڭ ۇلكەن، تۇرلەرى ەڭ تولىق ەكولوگيالىق فۋنكتسيا ٴوڭىرى، ورمان، جايىلىم، سازدىق، كول، قۇمدى ٴشول، قۇبا ٴتۇز سياقتى كوپتەگەن تابيعي كورىنىستەر بار.

2013 - جىلدان بەرى حۇلۇن كولىن قورعاۋ، وڭاۋ قىزمەتى، الشان امگىنىڭ تەڭگىر ونەركاسىپ باقشا رايونىندا تۋىلعان قورشاعان ورتانىڭ لاستانۋ ماسەلەسى باس شۇجي شي جينپيڭنىڭ كوكەيىنەن شىقپاي كەلدى. ول تالاي رەت ماڭىزدى نۇسقاۋ بەرىپ، بەكىتۋ جاساپ، قاتاڭ ٴبىر جايلى ەتۋدى، رەتتەپ - جونگە سالۋدى، ەكولوگيالىق ورتانى وڭاۋ مەن قورعاۋدى شىن مانىندە كۇشەيتۋدى تالاپ ەتتى.

لاستانۋ مەن وڭاۋ بەلدەسىپ، ماسەلە مەن وراي بىرگە ٴومىر ٴسۇردى. "ىلگەرىلەسە تولىق جەڭىسكە جەتىپ، ىلگەرىلەمەسە شەگىنەتىن" تاريحي ساتتە، ىشكى موڭعۇلدىڭ ەكولوگيالىق وركەنيەت قۇرىلىسىن قالاي جۇرگىزۋ كەرەك؟

2014 - جىلى ىشكى موڭعۇلدا قىزمەت تەكسەرگەندە، باس شۇجي شي جينپيڭ بىلاي دەپ ايقىن اتاپ كورسەتتى: "شىعار جول نەگىزىنەن ەكەۋ، ٴبىرى، كەلەلى ەكولوگيالىق قالپىنا كەلتىرۋ ينجەنەرياسىن ۇزدىكسىز ويداعداي ۇيىمداستىرىپ اتقارىپ، بەيجيڭ - تيانجين قۇمدى بورانىنىڭ قاينارىن جونگە سالۋدى، ٴۇش تەرىستىك نىقتاسىن ورمانى جۇيەسى قۇرىلىسىن، ەگىستىك جەردى ورمانعا اينالدىرۋ، مال باسىن ازايتىپ، جايىلىمدى قالپىنا كەلتىرۋ سياقتى ٴتۇيىندى ينجەنەريالىق قۇرىلىستاردى ويداعداي ىستەۋ؛ ەندى ٴبىرى، ەكولوگيالىق وركەنيەت ٴتۇزىمى قۇرىلىسىن جەدەلدەتۋگە بەلسەنە ىزدەنىس جاساۋ".

جولدى ٴدال تاپقان ىشكى موڭعۇلدىڭ ەكولوگيالىق وركەنيەت قۇرىلىسى داڭعىل جولعا ٴتۇستى. نەگىزگى تۇلعالى فۋنكتسيالىق ٴوڭىر ورنىن تۇراقتاندىرۋ مەن ٴارقايسى امكتەردىڭ، قالالاردىڭ بايلىعىن، ورتاسىن، ارتىقشىلىعىن ٴبىر تۇتاس جوسپارلاپ ويلاستىرىپ، ەكولوگيانى قورعاۋدىڭ قىزىل سىزىعىن ۇيلەسىمدى سايالاندىرىپ، رەتتەپ، بۇكىل رايوننىڭ جارتىسىنان استام مەملەكەت جەرى اۋدانىن ەكولوگيانى قورعاۋ قىزىل سىزىعىنا كىرگىزدى. ۇزدىكسىز قورعاۋ ارقىلى ىشكى موڭعۇلدىڭ ورمانمەن كومكەرىلۋ سالىستىرماسى مەن جايىلىمنىڭ جالپى وسىمدىك جامىلعىسىمەن كومكەرىلۋ دارەجەسى جەكە - جەكە 23% جانە 45%كە جەتتى، شولەيتتەنگەن جانە قۇمايتتانعان جەر اۋدانى بىردەي ازايتۋدى جۇزەگە اسىردى.

"قورشاعان ورتانىڭ جاقسى - جاماندىعىن جىل قۇستارى الدىمەن بىلەدى. قازىر جىلىنا 6 ميلليوننان استام قۇس تۇرلەرى ۇلانسۇحادان وتەدى نەمەسە وسى جەردە ٴوسىپ - ٴوربيدى". بايانۇر قالاسى ۇلانسۇحا ەكولوگيانى قورعاۋ ورتالىعىنىڭ ورىنباسار مەڭگەرۋشىسى باۋ ۋي بىلاي دەدى: ۇلانسۇحانىڭ ەكولوگيانى وڭاۋى "كولدى وڭاۋدان" "الاپتى وڭاۋعا" ويىسىپ، ەكولوگيالىق ورتاسى كورنەكتى جاقساردى.

موڭعۇل جىلقىسىنداي العان بەتىنەن قايتپادى

ٴبىر ميلليون 180 مىڭ شارشى كيلومەتردەن استام كەڭ - بايتاق سولتۇستىك شەكارا ٴوڭىرى —— بۇگىنگى ىشكى موڭعۇل اۆتونوميالى رايونىنداعى 24 ميلليوننان استام ٴار ۇلت باۋىرلاستار تىزە قوسا كۇرەس جاسايتىن ىرىستى توپىراق. باس شۇجي شي جينپيڭنىڭ كوڭىلىندە وسىناۋ ىرىستى توپىراقتا كوركتى ەكولوگيانى قورعاۋمەن بىرگە باقىتتى مەكەن قۇرۋ كەرەك.

5 - ايدا ۇلكەن حىنگان ورماندى ٴوڭىرىنىڭ قويناۋىنداعى اراسان قالاسىندا قار ەرىمەي جاتادى، جىپ - جىلى كوشىرىلگەن عيماراتتا وتىرعان، لاشىقتى اۋماقتان كەلگەن تۇرعىن گو يۇڭساي ەندىگارى كەشتە توڭىپ ويانامىن دەپ الاڭدامايتىن بولدى. "باس شۇجي بۇقارانىڭ تۇرعىن ٴۇي ماسەلەسىنە كوڭىل ٴبولدى، قازىر ٴبىز 'تاقتايعا لاي سىلاعان' ۇيلەرگە قوش ايتىستىق، ول كىسىنى جاڭا ۇيىمە قوناققا شاقىرعىم كەلەدى".

2014 - جىلى قاقاعان قاڭتاردا باس شۇجي شي جينپيڭ قيىنشىلىعى بار ورمانشى قىزمەتكەر گو يۇڭسايدىڭ ۇيىنە كەلىپ، قوشاڭدى سيپاپ، مەرەكەلىك بۇيىمداردى كورىپ، كاڭنىڭ ۇستىندە وتىردى. بۇقارانىڭ تۇرعىن ٴۇي قيىنشىلىعى بار ەكەنىن كورىپ، ول جەرگىلىكتى كادرلارعا لاشىقتى اۋماقتاردى جەدەل جاڭالاۋدى، ۋاقىت كەستەسىن جاساپ، بۇقارانىڭ ەرتەرەك جاڭا ۇيگە كىرۋىنە مۇمكىندىك جاساۋدى تاپسىردى. 8 جىلدان بەرى اراسان قالاسى لاشىقتى اۋماقتارداعى 10 مىڭ 400 وتباسىنىڭ ٴۇيىن جاڭالاپ، بارلىق لاشىقتى اۋماقتاعى تۇرعىندار تۇگەل "لاشىقتان شىعىپ، عيماراتقا كىردى".

باس شۇجي شي جينپيڭ از ۇلت بۇقاراسىنىڭ تۇرمىسىن جاقسارتۋ ماسەلەسىنە بارىنشا ٴمان بەردى. ول كەزىندە موڭعۇل كيگىز ۇيىندە شيلينگول امگىنىڭ مالشىسى ماجيك وتباسىمەن اڭگىمە دۇكەنىن قۇردى. اڭگىمەدە ماجيك قارت سول جەردەگى كەيبىر مالشىلاردىڭ ەلەكتردەن پايدالانۋ، ٴجۇرىس - تۇرىس جاقتارىندا ٴالى دە قيىنشىلىقتا وتىرعاندىعىن ايتتى، باس شۇجي شي جينپيڭ سول جەردەگى پارتكوم مەن ۇكىمەتتەن جوسپار جاساپ، قۇلشىنا شەشۋدى تالاپ ەتتى. ماجيكتىڭ ۇلى گاڭسۇعلا بىلاي دەدى: قازىر توك تارتىلدى، جول دا ەسىگىمىزدىڭ الدىنا دەيىن كەلدى.

ٴۇرتىس 5 جىل مەملەكەتتىك ەكى ماجىلىستەگى ىشكى موڭعۇل ۋاكىلدەر ۇيىرمەسىنىڭ باياندامانى قاراۋىنا قاتىناسقان باس شۇجي شي جينپيڭ "كەدەيلىكتەن ارىلتۋ - بەكەمدەۋ - ٴتۇيىلىستىرۋ - گۇلدەندىرۋ" دەگەندى وزەك ەتىپ، ىشكى موڭعۇلدىڭ كەدەيلىكتەن ارىلتۋىنا، بايۋعا بەتتەۋىنە ايقىن بەتالىس كورسەتتى؛ "سىرتتا رەسەي جانە موڭعۇليامەن جالعاسۋ، ىشتە 8 ولكەمەن ۇلاسۋ" سىندى وڭىرلىك ارتىقشىلىق نەگىزىندە، ىشكى موڭعۇلدىڭ بۇكىل ەلدىڭ جاڭا داموۋ ارناسىن قالىپتاستىرۋداعى ورنىن تۇراقتاندىرۋىن ٴدال تاپتى.

—— "ىشكى موڭعۇلدى ەلىمىزدىڭ سولتۇستىگىندەگى ماڭىزدى ەكولوگيالىق حاۋىپسىزدىك قالقانى، وتانىمىزدىڭ سولتۇستىك شەكاراسى حاۋىپسىزدىگىنىڭ، ورنىقتىلىعىنىڭ قالقاسى ەتىپ قۇرۋ"؛

—— "مەملەكەتتىك ماڭىزدى ەنەرگيا جانە ستراتەگيالىق بايلىق بازاسىن، ەگىن، مال شارۋاشىلىق ونىمدەرىن ٴوندىرۋ بازاسىن قۇرۋ"؛

—— "ەلىمىزدىڭ سولتۇستىككە اشىلعان ماڭىزدى كوپىر قاقپاسىن تۇلعالاۋ".

"وتانىمىزدىڭ سولتۇستىك بولىك شەكارا ٴوڭىرى سىندى وسى كورىنىس بەلدەۋىن اناعۇرلىم كوركەم ەتىپ قۇرۋ كەرەك". باس شۇجي شي جينپيڭنىڭ ىشكى موڭعۇلعا قويعان ايقىن جالپى تۇلعالىق داۋ نىساناسى ساحارا ۇلاندارىنىڭ ورتاق تىلەگىنە جانە داموۋداعى قوزعاۋشى كۇشىنە اينالدى.

باس شۇجيدىڭ تاپسىرماسىن ەستە بەرىك ساقتاپ، ىشكى موڭعۇل كۇتىپ وتىرماي - اق قامشى ٴۇيىرىپ العا تارتتى. 2021 - جىلى استىق وندىرىسىندە "18 جىل بويى مول ٴونىم الۋدى"، مال شارۋاشىلىعى وندىرىسىندە "17 جىل بويى ورنىقتى ٴونىم الۋدى" جۇزەگە اسىرىپ، بۇكىل رايوننىڭ كولەمىنەن جوعارى ونەركاسىپ كاسىپورىندارىنىڭ پايدا جالپى سوماسى 300 ميلليارد يۋاننان استى، وڭىرلىك ٴوندىرىس جالپى ٴونىم قۇنى 2 تريلليون يۋاننان استى، "قويعا، كومىرگە، توپىراققا، گازعا" سۇيەنۋدەن بىرتىندەپ ارىلىپ، كومىر ونەركاسىبىنە جاتپايتىن كاسىپ سالالارىنىڭ ۇستەمە قۇنى كولەمىنەن جوعارى ونەركاسىپتىك ۇستەمە قۇنى سالىستىرماسىنىڭ 6 ۇلەسىنەن استامىن يەلەپ، ٴبىر توپ 10 ميلليون كيلوۆات دارەجەسىندەگى جاڭا ەنەرگيا بازالارىن كۇش سالا تۇلعالاپ، بۇكىل ەل بويىنشا ەڭ الدىمەن جاڭا ەنەرگيانى نەگىزگى تۇلعا ەتكەن ەنەرگيامەن قامداۋ جۇيەسىن قۇرىپ، قازىندى ەنەرگياداعى ٴىرى رايوننان تازا ەنەرگياداعى ٴىرى رايونعا بۇرىلىس جاساۋدى جۇزەگە اسىردى.

"بىزدە ٴىس تىندىرىپ، ناتيجە شىعارۋ ٴۇشىن موڭعۇل جىلقىسىنداي بەلى قايىسپايتىن، العان بەتىنەن قايتپايتىن رۋح بولۋى كەرەك". باس شۇجي شي جينپيڭنىڭ وبرازدى تەڭەۋى ىشكى موڭعۇلداعى ٴار ۇلت كادر - بۇقاراسىن جىگەرلەندىردى. جاپپاي سوتسياليستىك وسىزاماندانعان مەملەكەت قۇرۋدىڭ جاڭا ساپارىندا ىشكى موڭعۇلداعى ٴار ۇلت ۇلاندارى ٴبىر - بىرىنە قارايلاسىپ، ٴبىر - بىرىمەن ەتەنە بولىپ، موڭعۇل جىلقىسىنداي بەلى قايىسپاي، قاجىرلىلىقپەن ناقتى ىستەۋى كەرەك.

(شينحۋا اگەنتتىگىنىڭ 5 - ايدىڭ 26 - كۇنى كوكحوتتان بەرگەن حابارى)

(باسى 1 - بەتتە)

الايدا ٴانۋار كەنجە باۋلۋ كۇرسىنىڭ يگىلىگىن كوردى. ول كۇرستا قاتىناسقانىنان كەيىن تامشىلىق جانە بولات شىبىق ورناتۋ جۇمىسشىسىنىڭ كاسىپتىك تولىمدىلىق كۋالىگىنە قول جەتكىزدى، سونان سوڭ قۇرىلىس اترەتىنە بارىپ جۇمىس ىستەگەن كەزدە، ٴبىر كۇندىك ەڭبەكاقىسى 250 يۋانعا كوبەيدى.

"ٴبىر ونەردى ارتىق يگەرسەڭ، ٴبىر جول اشىلادى ەكەن، كۋالىك الىپ جۇمىس ىستەسەڭ اناعۇرلىم حاۋىپسىز، ەڭبەكاقىڭ دا جوعارى، ماملەڭ دە جاقسى بولادى ەكەن"، - دەيدى قىستاق تۇرعىنى يمىنكا حاكىم. يمىنكا كوكونىس ەگۋ تەحنيكاسىن يگەرگەن، قىستاقتاعى كوكونىس ەگۋ سەلبەستىك كووپەراتيۆىنە جەتەكشى بولعان، الايدا قازىر وتباسىلاردىڭ بارلىعى كوكونىس ەگە بىلەتىن بولدى، ول كىرىستى ارتتىرۋدا داعدارىسقا ۇشىرادى.

يمىنكا ەكىنشى تۇپتاعى شەبەرلىككە باۋلۋ كۇرسىنا قاتىناستى، قىستاقتا ونىمەن بىرگە تىزىمدەلگەن تاعى 20دان استام ادام بار بولاتىن، الايدا وقىتۋ ٴتۇيىنى بۇكىل قالاشىقتا باعىتتاپ وقۋشى قابىلدادى دا، ٴارقايسى قىستاقتا بولىنگەن سان شەكتى بولىپ، كوپشىلىكتىڭ ٴبارى دە ورايدى قولدان جىبەرگىسى كەلمەدى.

"ابىرجىماڭىزدار، شەبەرلىككە باۋلۋ كۇرسى كەزەك - كەزەك بويىنشا اشىلا بەرەدى، ونىڭ ۇستىنە ديقانداردىڭ سۇرانىسىمەن ۇشتاستىرىلا وتىرىپ، ماماندىقتار اشىلادى، مەكتەپ كاسىبي وقىتۋشىلاردى ساباق وتۋگە جىبەرەدى"، - دەدى تۇرعىن.

ٴۇشتۇرپان اۋدانى گوحى كەنتەر شارۋاشىلىعى شەكتى سەرىكتەستىگى ۇستىڭگى حوتان قىستاعىنا ىرگە تەپكەن، قىستاق تۇرعىنى تۇرسۇن تۇراق وسى كاسىپورىننىڭ كونە قىزمەتكەرى. تۇرسۇن تىلشىگە ٴوزىنىڭ 2017 - جىلدان بەرى 10 شاكىرتتى تاربيەلەگەنىن، كوپ شاكىرتتىڭ باسقا كاسىپكە اۋىسىپ كەتكەنىن؛ سەبەبى كاسىپورىنداردىڭ يگىلىگىنىڭ ناشارلىعىندا ەمەس، كوپ شەبەرلىكتى يگەرەتىن بولسا، جۇمىستانۋداعى تاڭداۋىنىڭ دا كوپ بولاتىندىعىن ايتتى.

ٴتىلشى اۆتونوميالى رايوندىق پارتكوم ۇيىمداستىرۋ ٴبولىمىنىڭ، قارت كادرلار مەكەمەسىنىڭ "ٴوسۋ، تيىمدىلىك جاساۋ، توعىستىرۋ" بويىنشا قىستاقتا تۇراتىن قىزمەت اترەتىنىڭ كومەگىندە، قىستاقتاعى كەپتەر باعىمشىلىعى بازاسى، گۇل ٴوسىرۋ بازاسى سياقتى كاسىپ سالاسى بازالارىنىڭ دا شەبەرلىككە باۋلۋ بازاسى ەكەندىگىن، وسى قىستاق پەن توڭىرەكتەگى قىستاقتاعى تۇرعىنداردىڭ وسى ارالاردا شەبەرلىك ۇيرەنۋمەن قاتار، جۇمىس ىستەپ تابىس تابا الاتىندىعىن كوردى.

وقۋ تاۋىسقان كۇرسانتتاردىڭ اجەپتاۋىر تابىس تاپقانىن كورگەن احات تا قالاشىقا بارىپ، قۇرىلىس ورنىندا ىستەمەكشى ەكەندىگىن ايتىپ: "قۇرىلىس سالاسىنىڭ تالابى بارعان سايىن جوعارىلاپ بارادى، ونەرگە پىسىپ - جەتىلسەك بولعانى، جۇمىس تابىلماۋدان الاڭدامايتىن بولامىز"، - دەدى.

ٴۇشتۇرپان اۋداندىق تەحنيكالىق جۇمىسشىلار مەكتەبىنىڭ ورىنباسار باستىعى لەي چياڭ بىلاي دەپ تانىستىردى: قازىرگى تاڭدا مەكتەپ يامامىلرىم قالاشىعىندا، اقتوعاي اۋىلىندا، جاركوپىر اۋىلىندا، اقيار قالاشىعىندا 4 قىستاق دارەجەلى وقىتۋ ٴتۇيىنىن قۇرىپ وتىر، مۇنىڭ ۇشەۋى جۇمىس باستادى. بيىل مەكتەپ بويىنشا 5200 ادامعا قىسقا مەرزىمدى شەبەرلىك ۇيرەتىلدى، بۇل بىلتىرعى ۇقساس مەزگىلدەگىدەن ٴبىر ەسە ارتتى، تاربيەلەنگەننەن كەيىنگى شارۋا جۇمىسكەرلەردىڭ كىرىسى تاربيەلەنۋدەن بۇرىنعا قاراعاندا ورتا ەسەپپەن ٴبىر ەسە كوبەيدى.

(باسى 1 - بەتتە)

شينجياڭ جيۋديڭ اۋىل شارۋاشىلىق ونىمدەرىن تولايىم ساتۋ ساۋدا بازارى بۇكىل شينجياڭداعى جەمىس - جيدەك، كوكونىسپەن قامداۋ اۋىر مىندەتىن ارقالاپ وتىر. وسى 2 كۇندە تولتىرا زات تيەلگەن اۆتوكولىكتەر قاتاڭ زالالسىزداندىرۋدان وتكەننەن كەيىن، تارتىپپەن بازارعا كىرىپ - شىعىپ جاتتى. دۋان - ۋ مەرەكەسىندەگى زات ساتىپ الۋ ورلەۋىن قارسى الۋ ٴۇشىن، ساۋداگەرلەر ەرتە باستان زات دايىندادى، بازاردا جەمىس - جيدەكتەر مەن كوكونىستەردىڭ ٴتۇرى مول بولىپ، كۇندىك قامداۋ مولشەرى 10 مىڭ توننادان استى، باعاسى جالپى تۇلعادان العاندا ورنىقتى تومەندەدى.

ٴبىر اپتانىڭ الدىندا - اق شيحۋ قالاسىنىڭ ٴارقايسى ەرەن بازارلارىندا، اۋىل شارۋاشىلىق ونىمدەرى بازارىندا زاتتار جەتكىلىكتى دايىندالعان بولىپ، مەرەكە كەزىندە تاۋارمەن قامداۋ مولشەرى جايشىلىقتاعىدان 3 —— 5 ەسە ارتتى. "ٴبىز ساپا وتكەلىن مىقتى يگەرىپ، شيحۋدىڭ ٴوز كوكونىستەرىن تومەن باعادا تىكە ساتۋعا شىعاردىق"، - دەيدى شيحۋ قالاسىنداعى لۋلۋ ەرەن بازارى شينفۋيۋان دۇكەنىنىڭ دۇكەنباسى ۋاڭ يىك.

اقسۋ قالاسى ٴتۇيىندى ساۋدا - ساتتىقتى ىركىلىسسىزدەندىرۋ سالاسىنىڭ مەرەكە كەزىندە زاتپەن قامداۋى جونىندەگى ارناۋلى تاقىرىپتىق سايكەستىرۋ جيىنىن تالاي رەت ۇيىمداستىرىپ، ساۋداگەرلەردى زات قاينارىن شوعىرلاندىرىپ، زات مولشەرىن كوبەيتۋگە ۇندەدى. شايار اۋدانى بازار اينالىمىنا تالداۋ جۇرگىزىپ جولداۋ ٴتۇزىمىن اتقارىپ، بازاردىڭ ساتىپ الۋ، تاسىمالداۋ، زاپاس ساقتاۋ، ساتۋ ارنالارىن ىركىلىسسىزدەندىرىپ، استىق، ماي، جۇمىرتقا، ٴسۇت، جەمىس - جيدەك، كوكونىس سياقتى ماڭىزدى تۇرمىستىق قاجەتتى بۇيىمدارمەن بازاردى قامداۋ قىزمەتىن ۇزدىكسىز ويداعداي ىستەدى. بۇل اۋداننىڭ استىق - مايمەن قامداۋى جەتكىلىكتى، زاپاس ساقتاۋى ويداعداي، باعاسى ورنىقتى بولۋدا. ٴىشىنارا ساۋداگەرلەر تاعى دۋان - ۋ مەرەكەسىنە بايلانىستى مادەني جاسامپازدىق ونىمدەرىن بازارعا شىعارىپ، تۇتىنۋشىلاردىڭ قارسى الۋىنا بولەندى.

حاۋىپسىز، اقاۋسىز مەرەكەلىك تۇتىنۋ ورتاسىن جاراتۋ ٴۇشىن، بۇكىل شينجياڭداعى ساۋدا ىستەرى جۇيەسى كوپتەگەن تاراۋلارمەن بىرلەسىپ، مەزگىلدىك ازىق - تۇلىك حاۋىپسىزدىگىن باقىلاپ - باسقارۋدى كۇشەيتتى، قياق كۇرىش، استىقتان مانەرلەنگەن ونىمدەر، سۇسىندار، ەت ونىمدەرى سياقتى مەزگىلدىك ازىق - تۇلىكتەر مەن مەرەكە كەزىندە تۇتىنۋ مولشەرى جوعارىلايتىن ازىق - تۇلىكتەردى ٴتۇيىندى تەكسەرىپ، ٴار ۇلت بۇقاراسىنىڭ "اس - سۋ حاۋىپسىزدىگىن" بار كۇشپەن قورعادى.

(باسى 1 - بەتتە)

ۇلى وتانىمىز دەگەن شىنايى سۇيىسپەنشىلىگىن كۇشەيتىپ، جۇڭحۋا مادەنيەتىنىڭ ماڭگى تولاستامايتىن وزگەشە باۋراۋ قۋاتىن سەزىندى.

جۇي يۋاننىڭ ولەڭدەرىندە وتباسى، وتان جونىندە قويۋ سۇيىسپەنشىلىك توگىستىرىلىپ، ٴادامدى قياق كۇرىشتە جۇڭحۋا ۇلتى ورتاق تۇلعا تانىمى قامتىلىپ، ارلى - بەرلى قايشىلاسقان ايداعارشا قايىقتان ٴبىر نيەتپەن ىنتىماقتاسۋدىڭ كۇشى جالىنداپ، نەشە مىڭ جىلعا جالعاسقان دۋان - ۋدا جۇڭگولىقتاردىڭ وزگەشە دۇنيە كوزقاراسى، ومىرگە كوزقاراسى، قۇن كوزقاراسى قامتىلىپ، كوكتەم مەرەكەسى، چيڭمىڭ، جۇڭچيۋ سياقتى مەرەكە - مەيرامدارمەن بىرگە ۋاقىت وسىندە جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ رۋحاني مادەنيەت مەكەنىن قۇردى. ٴداستۇرلى مەرەكەدە قامتىلعان مادەنيەت گەنىن جاندانىدىرىپ، جۇڭحۋا مادەنيەتىنىڭ ايىندى كەلبەتىن ايگىلەۋ ٴار ۇلت بۇقاراسىنىڭ رۋحاني مادەنيەت تۇرمىسى قاجەتىن ٴتىپتى جاقسى قاناعاتتاندىرۋ سانالادى، سونداي - اق شينجياڭدى مادەنيەتپەن نارلەندىرۋدە بولۋعا ٴتيىستى ٴمان.

ٴداستۇرلى مەرەكەنى ۋاقىت وتكەن سايىن جاڭارتۋ ٴۇشىن، "مادەنيەت ٴمانىن" تولىقتاۋمەن قاتار، "داۋىرلىك سەزىمىندە" كورنەكتىلەندىرۋ قاجەت. بۇلتتا اسەم كورىنىستەردەن ٴلاززات الىپ، ينتەرنەت جەلىسىندە لەكسيا تىڭداپ، باسى - قاسىندا تۇرىپ بەيزاتتىق مادەنيەت مۇرالارىن سەزىندى، بۇگىنگى كۇندە رايونىمىزداعى كوپتەگەن بۇقارا بۇرىنعىعا ۇقسامايتىن دۋان - ۋ مەرەكەسىن وتكىزۋ ٴتاسىلىن تاڭداپ، مەرەكەنى ٴتىپتى سالتتىق سەزىمگە يە ەتتى. جاسامپازدىقپەن جاڭالاۋعا، جاسامپازدىقپەن دامىتۋعا تاباندى بولىپ، ٴداستۇرلى مادەنيەت پەن وسى زامانعى تۇرمىستىڭ بايلانىسۋ ٴتۇيىنىن تاۋىپ، ٴتىپتى كوپ ٴداستۇرلى مەرەكە مانىنە يە بەينەلەۋ فورمالارىن سومداعاندا عانا، جۇڭحۋا مادەنيەتىن ويداعداي "جاي بۇقارا وتباسىنا ەنگىزىپ"، شينجياڭداعى ٴار ۇلت بۇقاراسىنىڭ جان الەمىن ٴۇن - ٴتۇنسىز نارلەندىرۋگە بولادى.

شينجياڭدى مادەنيەتپەن نارلەندىرۋ ينجەنەرياسىن ىشكەرىلەي اتقارىپ، جۇڭحۋانىڭ ٴداستۇرلى مەرەكەلەرىنىڭ مادەنيەت ٴمانىن تولىق اشىپ، جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ ٴداستۇرلى مەرەكەلەرىنىڭ ناقتى دانەكەرىن ۇزدىكسىز بايىتقاندا عانا، ٴار ۇلت بۇقاراسىنىڭ ۇلى وتانعا جانە جۇڭحۋا ۇلتىنا دەگەن سۇيىسپەنشىلىك ٴتۇيسىگىن ونان ارى بەكەمدەپ، ۇلتتار ىنتىماعىنىڭ يدەيالىق نەگىزىن ونان ارى نىعايتىپ، كوركتى شينجياڭ قۇرۋدا، وتان ارمانىن بىرگە ورىنداۋدا جۇرت تىلەگىن، كۇش - قۋاتىن ۇيىستىرۋعا بولادى.

("لەپتى لەبىز" ماقالا جولداۋ پوچتا ساندىعى: xjrbplb@126 . com)

مەكەن - جايىمىز: ٴۇرىمجى قالاسى حوڭيۋان سولتۇستىك جولى 500 - ٴنومىر، تاراتۋ ورتالىعى: 5593062، جارناما باسقارماسى: 5593341 پوچتا ٴنومىرى: 830028، ايلىق باعاسى 19 يۋان، جىلدىق باعاسى 228 يۋان